

Bibliotheken moeten samenwerking zoeken

'We doen het eigenlijk ontzettend goed als bibliotheeksector, ook financieel. De winst die we kunnen maken zit in het samenwerken met elkaar', aldus Eppo van Nispen (Directeur CPNB en oud-directeur DOK Delft tijdens het debat *Geen boek meer op de planken? Debat over de functie van de bibliotheek*, in LUX op 15 juni jl.

Gespreksleider Will Tinnemans opent het met zo'n 200 bezoekers drukbezochte debat met twee vragen: Wat moet de bibliotheek doen om zich in de toekomst te handhaven? En hoe ziet de toekomst van de bibliotheek er uit?

Frank Huysmans

Frank Huysmans geeft in een korte presentatie zijn visie op hoe de bibliotheek de toekomst tegemoet moet treden. Hij begint zijn presentatie met de extinction timeline, gemaakt door Ross Dawson. Dawson verwacht dat de bibliotheek, net als bijvoorbeeld de slager en gratis parkeren, in 2020 niet meer bestaat. Huysmans vraagt of we de bibliotheek wel nodig hebben. Hij denkt van wel. 'We hebben niet zozeer een huis met boeken nodig, maar wel een instituut voor volksverheffing. De kern van de bibliotheek is dat het helpt mensen zich te ontwikkelen. Deze taak is sinds de verlichting eigenlijk niet veranderd, alleen moeten we een nieuwe vorm van volksverheffing uitvinden; volksverheffing 2.0. Er is vraag naar een hybride bibliotheek; zowel een fysieke als een digitale bibliotheek. De fysieke bieb moet een plek hebben in de lokale samenleving. Het moet op lokaal niveau een stimulerende omgeving zijn. De digitale bieb moet zich richten op een virtuele collectie en op het contextualiseren van informatie. De bibliotheek moet metadata aanbieden; informatie over informatie. De bibliotheek kan de informatie die Google biedt uitzoeken, categoriseren en doelgericht aanbieden. Dit impliceert wel dat we meer digitaal moeten gaan werken en minder fysiek, maar je hebt ze wel allebei nodig.'

Kernwaarde

Sjaak Driessen

Tinnemans vraagt Sjaak Driessen (Directeur Openbare Bibliotheek Wageningen, BBLTHK) te reageren op het verhaal van Huysmans. Na een korte denkpauze geeft Driessen aan dat hij het verhaal van Huysmans 'koud' vindt. 'Het verhaal moet warm worden gemaakt, het moet worden vertaald van een bedrijfskundige invalshoek naar een politieke invalshoek. Het gaat niet alleen over de taak. Het gaat over het dorp, de stad, de mensen. De bibliotheek moet zich veel meer bemoeien met de lokale inrichting van de stad. Een lokale inbedding moet het vertrekpunt zijn van de bibliotheek. In de discussie over bezuinigingen is de economie altijd belangrijker dan de sociale kant. Dit is discutabel en dat moet je de politiek duidelijk maken.' Tinnemans vraagt Driessen waarom een bibliotheek lokaal verankerd moet zijn. Driessen: 'Een buurthuis kan dat niet. Een bibliotheek is onbesproken pluriform. Het is een vrije ruimte. Iedereen kan onbekommerd naar de bieb gaan; het is participierend en emanciperend.' Het publiek applaudisseert luid na dit statement van Driessen.

Hans van Velzen

Tinnemans vraagt Hans van Velzen (Directeur Openbare Bibliotheek Amsterdam) welk punt uit de visie van Huysmans hem trof. Van Velzen geeft aan dat hij het een opvallend positief verhaal vond, terwijl de uitleencijfers naar beneden razen. Van Velzen: 'Mensen komen voor heel andere functies. In de OBA komen mensen om te studeren of te werken. Het is een prettige plek, waar je ook nog eens alle informatie hebt die je nodig kunt hebben. Sinds de opening van het nieuwe gebouw van de OBA is het aantal bezoekers verdubbeld. De uitleen is echter met 30% gestegen. Deze omslag moeten bibliotheken heel snel maken, anders besta je inderdaad in 2020 niet meer. Je moet je focussen op ruimere openingstijden en op je inrichting. Voor de kleine bibliotheken houdt dit in dat ze zullen moeten gaan samenwerken om te overleven.'

Eppo van Nispen

Tinnemans vraagt Eppo van Nispen (Directeur CPNB en oud-directeur DOK Delft) naar zijn mening over de inleiding van Huysmans. Van Nispen geeft aan dat hij het een leuk verhaal vindt. Van Nispen: 'Ik kan me er wel in vinden. Wat nog meer aan de orde moet komen is wat en wie wil je bereiken. De bibliotheek heeft een slecht imago, terwijl het wereldwijd de best bezochte instelling is. Jaarlijks worden er 120 miljoen boeken uitgeleend en mensen hoeven er haast niets voor te betalen. Dit is nog altijd drie keer zoveel dan het aantal verkochte boeken. Europa neemt ook een voorbeeld aan het Nederlandse systeem. Deze bijdrage aan de samenleving is essentieel en als je die verliest of weggeeft, krijg je die nooit meer terug.'

Erik Lindner

Tinnemans introduceert side kick Erik Lindner (dichter en columnist De Groene Amsterdammer). Lindner verwijt Huysmans en de directeuren dat ze geen oog hebben voor alles wat de bibliotheek niet meer aanbiedt. Het literair tijdschrift *Raster* heeft bijvoorbeeld pas geleden zijn laatste jaargangen gedigitaliseerd. Vroeger kon Lindner de oudere edities nog wel raadplegen in de bibliotheek, terwijl ze nu nergens meer te vinden zijn. Lindner: 'Er valt een gat door de digitalisering van de bibliotheek'. Ook meent hij dat de nieuwe taken - de bibliotheek als ontmoetingsplek - een hoop mensen hebben verjaagd. Je kan er eigenlijk niet meer in stilte werken.

In reactie hierop legt Hans van Velzen uit dat er keuzes moeten worden gemaakt en dat je daarbij ook weleens een groep bezoekers kunt verliezen. Zijn ervaring is dat bij elke verandering in het begin wordt geklaagd, terwijl mensen het allemaal prima vinden als ze er eenmaal aan gewend zijn.

Vanuit het publiek wordt opgeroepen tot een proactieve houding. Er wordt bezuinigd, maar wat moet er nu gebeuren?

Van Nispen: 'U maakt de keuze om te bezuinigen, er hoeft niet bezuinigd te worden op de bibliotheek'. Driessen vult van Nispen aan: 'Wij (de BBLTHK) maken de politiek bewust van het belang van de bibliotheek. De wethouder maakt hierdoor andere keuzes en dan wordt er niet bezuinigd op de bibliotheek.' Van Velzen geeft aan dat de gemeente Amsterdam niet wil bezuinigen op de bibliotheek. De OBA is volgens hem niet alleen bibliotheek, maar ook de plek waar de integratieslag wordt gemaakt. Het is één van de succesvolste, misschien wel de succesvolste, cultuurinstellingen van Amsterdam. De gemeente ziet dat de bibliotheek belangrijk is en bezuinigt dus niet.

Toekomst

Tinnemans vraagt Driessen of hij denkt dat de distributiefunctie van de bibliotheek behouden blijft.

Driessen: 'De distributiefunctie is in de toekomst niet meer de steunpilaar van de bibliotheek. Als je dat niet gezien hebt, dan ben je te laat en zal de bibliotheek verdwijnen.' Tinnemans vraagt Driessen hoe de bibliotheek er dan over 25 jaar uitziet. Driessen: 'Daar kan ik niets over zeggen. Je moet naar het nu kijken. De keuzes die je maakt moeten zijn gebaseerd op wat nu nodig is.' Hans van Velzen geeft aan dat de kerntaken van de bibliotheek in de toekomst informatie, educatie en cultuur zijn. Bij de OBA staat alles in het teken van deze kerntaken. Tinnemans vraagt van Velzen of lezen niet een kerntaak van de bibliotheek is. Van Velzen geeft aan dat er nog steeds heel veel wordt gelezen, alleen vanaf een beeldscherm. Van Nispen: 'Mensen hebben veel moeite met het loslaten van het boek. Je kan een boek ook op andere manieren tot je nemen. Je moet je boeken ook niet als je collectie zien, je bezoekers zijn je collectie. Je moet niet bezuinigen op de bezoekers.'

Een bezoeker wil weten waarom de digitalisering niet als een verrijking wordt gezien, het helpt het publiek immers aan informatie.

Frank Huysmans reageert hierop. Het gaat volgens hem telkens alleen over de fysieke bibliotheek, terwijl ook de digitale bibliotheek erg belangrijk is. Google is een grote bedreiging, waarop snel een antwoord moet komen: Google+; Volksverheffing 2.0.

Een andere bezoeker vraagt wat een kleine bibliotheek kan doen om geld te verdienen.

Eppo van Nispen reageert hierop met een wedervraag: 'Wat kun je laten? Je moet geen kaalslag plegen, maar het is wel degelijk van belang om de kosten te drukken. Het is soms ook de vraag of je als bibliotheek alles zelf moet doen. Soms kunnen private organisaties dingen veel goedkoper. Ook moet je je als bieb bewust zijn van de *born digital*-groep. Dat zijn de mensen die eigenlijk alles digitaal doen, alleen is hier nog geen archief voor. Ook moet je ervoor zorgen dat je als bibliotheek breder bent dan alleen een bieb. Je moet een lokale economische factor worden; zoek partners op'. Driessen voegt daaraan toe dat je maatschappelijk draagvlak moet creëren: 'Via samenwerken kun je dat bereiken. Je moet dan wel van twee partijen die iets willen één partij kunnen maken die samen iets wil'.

Uit de zaal komt de kritiek dat deze tips weinig helpen. Hoe verdien je nou echt geld?

Hans van Velzen geeft aan dat hij op allerlei manieren samenwerkt. In het gebouw van OBA zit bijvoorbeeld ook een radiozender en een La Place. Hij zegt er wel bij dat dit geen wondermiddelen zijn, het betreft ongeveer 10% van de begroting. Van Nispen: 'We doen het eigenlijk ontzettend goed als bibliotheeksector, ook financieel. De winst die we kunnen maken zit in het samenwerken met elkaar.' Hans Van Velzen vult nog aan dat mensen zich ervan bewust moeten zijn dat het bezuinigen op cultuurvoorzieningen zoals bijvoorbeeld de bibliotheek zorgt voor ontvolking, omdat voorzieningen voor inwoners betekenis geven aan een plaats.

In zijn afsluitend woord concludeert gespreksleider Will Tinnemans dat er veel optimisme is. *Je hebt veel kansen maar je moet dan wel het met elkaar voor elkaar krijgen.* Driessen voegt daar nog waarschuwend aan toe dat de bibliotheken niet moeten vergeten dat ze in een netwerk zitten. 'Momenteel vallen er gaten, doordat kleinere bibliotheken niet meekomen. Als dat zo doorgaat, is de toekomst er maar voor een enkeling'.

<http://www.lux-nijmegen.nl/debat/nieuws/2010/06/23/bibliotheken-moeten-samenwerking-zoeken>